

Projekt Sagsomkostninger 2010

- et projekt omhandlende sagsomkostninger i straffesager

Indhold

Den Sociale Retshjælp – hvem er vi?	3
Baggrund for opstart af mærkesagen Projekt Sagsomkostninger	3
En 100 procents hæftelse	4
Er der mulighed for gældssanering?	4
Undersøgelse ved landets skifteretter	5
Hvordan gør de andre?	7
Opsamling.....	7
Metode	8
Respondentgruppe 1 - Beboerne på landets udslusningspensioner	8
Svarprocent	9
Formål	9
Respondentgruppe 2 - Ansatte på landets udslusningspensioner	9
Svarprocent	9
Formål.....	9
Præsentation af respondentgruppen.....	10
Opsamling	11
Økonomisk situation.....	12
Jeg har gæld, men hvor meget?	12
Livet udenfor.....	12
Sagsomkostninger – en gæld til det offentlige	13
Det reelle beløb	14
Opsamling.....	15
Løsningsforslag.....	16
Løsningsmodel 1 - En hel afskaffelse af sagsomkostninger	16
Løsningsmodel 2 - En delvis afskaffelse af sagsomkostninger - Indkomstregulerede sagsomkostninger	18

Den Sociale Retshjælp – hvem er vi?

Den Sociale retshjælp er en frivillig organisation, der blev stiftet i 2007. Vi er en gratis retshjælp med hovedsæde i Århus, og senest er der i starten af 2011 åbnet kontorer i København og på Bornholm. DSR's retshjælp behandler sager fra samtlige af landets kommuner.

Der tilbydes en helhedsorienteret rådgivning i henhold til juridiske og sociale rettigheder. DSR har fem juridiske afdelinger; *Gælds-, Bolig-, Social-, Straffe- og Udlændingeafdeling*. Disse varetager hver især de juridiske og sociale problematikker indenfor de respektive områder. Derudover har DSR en *Retshjælp*, der henvender sig til alle samfundets borgere der har en juridisk eller social problemstilling, hvilken kan afhjælpes ved få samtaler eller ved hjælp til selvhjælp. Og endelig har DSR en *Managementafdeling* der tilbyder juridisk og social rådgivning til tidligere og nuværende indsatte der er involveret i en straffesag – således sagsbehandling af mennesker der er, eller har været, tilknyttet Kriminalforsorgens institutioner. Hovedformålet med denne afdeling er, at minimere de skadevirkninger en straffesag har på såvel gerningsmand som offer. DSRs rådgivning indenfor juridiske og sociale rettigheder, er efterhånden blevet et fast tilbud til beboerne på alle landets pensioner og ligeledes i flere fængsler, og vi har derfor direkte adgang til viden om målgruppens problematikker før, under og efter afsoning, som ellers er svært at opnå.

Vi får henvendelser fra indsatte såvel som ansatte fra stort set alle fængsler og pensioner - og dette massive antal henvendelser vidner om et meget stort behov, for den rådgivning DSR yder.

Ydermere har DSR af en Innovationsafdeling, der har til formål at formidle og videreudvikle indsatsen omkring socialt udsatte. Arbejdet i denne afdeling kan beskrives som en proces der ud fra nytænkning, innovative tiltag, retspolitiske diskussioner og projektbaseret arbejde skaber idégrundlag for kompetence- og metodeudvikling indenfor arbejdet med hjemløshed, misbrug, sindslidelse og kriminalitet. Nærværende rapport er udarbejdet af ansatte i innovationsafdelingen.

DSR's arbejde går primært ud på, at hjælpe vores klienter med at få deres liv tilbage på ret køl, hvilket kun kan ske ved generelle samfundsmæssige holdningsændringer. Derfor arbejder Innovationsafdelingen med fire overordnede mærkesager; *Gæld, Retssikkerhed, Udsatte lejere* og *Sagsomkostninger*.

DSR er en socialøkonomisk forening der via undervisning, foredrag og workshops selv er aktive i indsatsen om at tjene til foreningen som supplement til de fondsmidler der modtages fra offentlige såvel som private fonde. Gældskompaniet som er et projekt udviklet af DSR i samarbejde med House of Social Solutions, skaber ligeledes indtjening for DSR.

Baggrund for opstart af mærkesagen Projekt Sagsomkostninger

Som nævnt tidligere har vi en tæt kontakt til landets tidligere samt nuværende indsatte, og ikke mindst via vores Rejseholdsbesøg på landets pensioner og fængsler, mærker vi frustrationerne blandt beboere og indsatte i forbindelse med deres gældssituation, herunder deres sagsomkostninger. Denne markante frustration har dannet grobund for DSRs fokus på løsladtes sagsomkostninger. Gennem arbejdet hos DSR møder vi dagligt mennesker fra målgruppen, som har brug for hjælp til at håndtere de problemer som sagsomkostningerne medfører.

Sagsomkostningerne løber for mange straffede op i et højt beløb, hvilket som oftest synes umuligt at tilbagebetale efter endt afsoning. Ofte er sagsomkostningerne ikke den eneste gæld disse borgere har, hvorfor vi hos DSR hjælper dem med at få et overblik over deres samlede gæld, hvorefter vi hjælper dem med at lave realistiske afdragsordninger med samtlige kreditorer.

Efter en periode på to år, hvor vi har ydet rådgivning til målgruppen, blev vi opmærksomme på sagsomkostningernes negative konsekvenser i forhold til den enkelte løsladtes resocialisering. Dette besluttede vi os i 2009 for at se nærmere på, hvorfor der blev udarbejdet et pilotprojekt som ligger til grund for denne undersøgelse, omhandlende sagsomkostninger i 2010.

I det følgende vil lovgivningen omhandlende sagsomkostninger blive gennemgået. Der bliver her lagt vægt på mulighederne for at få eftergivet en gæld som denne. Ydermere vil vores nabolandes håndtering af selvsamme problemstilling blive præsenteret.

En 100 procents hæftelse

Som udgangspunkt, jævnfør LOV nr. 554 af 24/06/2005 § 311, skal den dømte tilbagebetale de nødvendige udgifter som det offentlige har lagt ud, i forbindelse med straffesagen. Disse udgifter omfatter blandt andet tekniske og regnskabsmæssige undersøgelser. Ydermere skal den dømte betale advokatsalær, hvis dette angives i dommen. Domfældte hæfter således for de nødvendige omkostninger, uden stillingstagen til pågældendes betalingsevne og indkomstniveau, hvorfor indsatte i de danske fængsler kan komme til at stå med en betydelig gæld til det offentlige, efter endt afsoning.

Er der mulighed for gældssanering?

Flere gange har den politiske debat omhandlet muligheden for eftergivelse af sagsomkostninger i straffesager, hvortil der henvises til muligheden om at søge gældssanering. Som eksempel kan her nævnes folketingets forhandlinger af "B57 Forslag til folketingsbeslutning om mulighed for eftergivelse af sagsomkostninger i straffesager" i 2008¹. Her udtaler Lene Espersen, *"at der efter konkurslovens regler kan være mulighed for gældssanering, hvis en skyldner godtgør, at skyldneren ikke er i stand til og inden for de nærmeste år ingen udsigt har til at kunne opfylde sine gældsforpligtelser, og det må antages, at gældssaneringen vil føre til en varig forbedring af skyldnerens økonomiske forhold"*. DSR stiller sig uforstående overfor denne udtalelse, da der i konkursloven yderligere står skrevet at:

1

<http://www.ft.dk/dokumenter/tingdok.aspx?samling/20072/beslutningsforslag/b57/beh1/2/forhandling.htm&startItem=>

Tabel 1

Målgruppen der, i forlængelse af udtalelsen ovenfor, skulle have mulighed for at søge om denne gældssanering, skal altså yderligere leve op til ovenstående krav. Det er DSR's klare opfattelse, at muligheden for gældssanering kun er teoretisk, og således ikke bør gøres gældende i en generel debat om især gældens indvirkning på resocialisering.

Stk. 2. Kendelse om gældssanering kan i almindelighed ikke afsiges, såfremt

- 1) skyldnerens økonomiske forhold er uafklarede,
- 2) skyldneren har handlet uforsvarligt i økonomiske anliggender, herunder såfremt en ikke uvæsentlig gæld
 - a) er stiftet på et tidspunkt, hvor skyldneren var ude af stand til at opfylde sine økonomiske forpligtelser,
 - b) er opstået som følge af, at skyldneren har påtaget sig en finansiel risiko, der stod i misforhold til skyldnerens økonomiske situation,
 - c) er stiftet med henblik på forbrug eller
 - d) er gæld til det offentlige, som er oparbejdet systematisk,
- 3) en ikke uvæsentlig gæld er pådraget ved strafbare eller erstatningspådragende forhold,
- 4) skyldneren har undladt at afdrage på sin gæld, selv om skyldneren har haft rimelig mulighed herfor,
- 5) skyldneren har indrettet sig med henblik på gældssanering eller
- 6) skyldneren stifter ny gæld, efter at gældssaneringssag er indledt.

Stk. 3. Ved skifterettens afgørelse efter stk. 2 skal der lægges vægt på gældens alder.

Stk. 4. Uanset stk. 2 kan skifteretten nægte gældssanering, såfremt der foreligger andre omstændigheder, som taler afgørende imod gældssanering.

Mange af kravene synes urealistiske, hvilke vi udtaler os omkrig, da vi i fire år har arbejde med målgruppe. Disse mennesker har som oftest uafklarede økonomiske forhold, hvilket betyder at muligheden for at opnå hel eller delvis gældssanering besværliggøres. Endnu mere væsentligt er Stk. 2 punkt 3, hvilket vi mener i langt de fleste tilfælde gør muligheden for hel eller delvis gældssanering umulig for målgruppen. Da vi dagligt hjælper løsladte med at søge gældssanering, kan vi ud fra vores erfaring udtale, at det er meget vanskeligt at opnå gældssanering, når en ikke uvæsentlig del af gælden er pådraget ved strafbare forhold. Dette på trods af at skyldneren ikke er i stand til at opfylde sine gældsforpligtelser indenfor de nærmeste år, og at en gældssanering vil forbedre skyldnerens økonomiske situation.

Undersøgelse ved landets skifteretter

For at kunne udtale os korrekt, og ikke kun ud fra vores erfaringer med målgruppen, valgte vi at udarbejde undersøgelsen omhandlende sagsomkostninger og disses eventuelle konsekvenser for dømtes resocialisering. Som et led i denne undersøgelse valgte vi at udforme en delundersøgelse i form af en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse målrettet landets skifteretter. Vi fandt det naturligt at alle parter, der har med sagsomkostninger at gøre, skulle have mulighed for at blive hørt i denne undersøgelse, og da det er medarbejderne ved skifteretterne samt skifteretternes jurister, der i et samarbejde beslutter, hvem der opnår gældssanering, mente vi naturligvis, at deres vurdering af muligheden for gældssanering for målgruppen, skulle medtages.

Formålet med denne delundersøgelse var bl.a. at give os et indblik i, hvad der typisk lægges vægt på i en gældssaneringsvurdering, for på denne måde at belyse og dermed dokumentere, hvorvidt der reelt er mulighed for at opnå gældssanering, når en ikke uvæsentlig del af gælden er pådraget ved straffbare forhold. Yderligere havde vi en forventning om at få indblik i, hvor mange indenfor målgruppen der reelt set opnår hel eller delvis gældssanering. Slutteligt mente vi også, at dette ville kunne give os de ansattes egen vurdering af hvorfor/hvorfor ikke, der er blevet givet gældssanering i disse tilfælde.

Desværre har vi mødt manglende samarbejdsvilje ved skifteretterne, og vores datamateriale er således begrænset. Vi finder denne mangel på samarbejde meget beklagelig, da vi i allerhøjeste grad mener, at de mennesker der til dagligt behandler disse sager, bør blive hørt. Da vi har brugt mange ressourcer på denne del af undersøgelsen, ønsker vi ikke at dvæle mere herved. Vi vil i stedet anvende den data, vi dog har formået at indsamle, i de sammenhænge hvor besvarelserne har et reelt forklaringsgrundlag.

Resultater

I undersøgelsen bliver der fokuseret både på ansøgning om gældssanering af sagsomkostninger i civil- og straffesager, da vi mente at en sammenligning af disse to muligheder, ville være med til at give et klarere billede af, hvilke muligheder vores målgruppe har for gældssanering.

Jf. tabel 1. ovenfor, skal personer der søger om gældssanering kunne opfylde en række betingelser, hvorfor vi adspurgte både skifterettens medarbejdere samt jurister, hvilke betingelser målgruppen for denne undersøgelse oftest havde svært ved at leve op til. 31 af skifterettens medarbejdere og 6 af juristerne har svaret på dette spørgsmål. 39 % af medarbejderne mener, at ansøgerne oftest har svært ved at leve op til kriteriet om at have en varig indkomst, hvilket også 34 % af juristerne mener. Naturligvis er det største problem, at ansøgernes gæld stammer fra straffbare forhold, hvilket også 42 % af medarbejderne og 83 % af juristerne svarer. Beklageligvis er svarprocenten ringe, men vi mener alligevel at dette kan være med til at danne et billede af, hvilke problemer ansøgerne typisk løber ind i, når deres sag skal vurderes i skifteretten.

43 medarbejderer svarer på spørgsmålet "*Hvad mener De, der skal til for at opnå gældssanering i de tilfælde, hvor en ikke uvæsentlig del af gælden er pådraget ved straffbare forhold ud fra nuværende lovgivning?*". 67 % svarer, at straffen skal være udstået for lang tid siden, hvilket betyder at den løsladte må vente adskillige år, for de kan have en reel mulighed for at søge om gældssanering. Før det er muligt for målgruppen at have en reel chance for at opnå en gældssanering, må den løsladte først leve i mange år, hvor der skal afdrages til SKAT. Dette betyder at den løsladte, i mange tilfælde, ikke har mulighed for at eje noget grundet gælden til det offentlige. Ydermere må den løsladte leve for et minimum af penge, da et eventuelt overskud skal gå til at afdrage til det offentlige. Denne problematik vil blive gennemgået yderligere i senere afsnit.

I undersøgelsen spørger vi medarbejderne og juristerne, om de mener, at der er større mulighed for at opnå gældssanering i de tilfælde, hvor en ikke uvæsentlig del af gælden stammer fra sagsomkostninger i forbindelse med en civilsag end i de tilfælde, hvor en ikke uvæsentlig del af gælden stammer fra sagsomkostninger i forbindelse med en straffesag. Hertil svarer 25 ud af 57 medarbejdere, at der i alle tilfælde er større mulighed for gældssanering af sagsomkostninger i forbindelse med en civilsag frem for en straffesag. Samtidig svarer 39 ud af 58 af medarbejderne at der i enten alle eller næsten alle vurderinger, lægges vægt på som sagsomkostningerne stammer fra civil- eller straffesager. Også de 12 jurister der har svaret på dette spørgsmål, er af denne holdning.

Målgruppens gæld til det offentlige stammer fra strafbare forhold, hvilket er en faktor som der i vurderingen af en gældssaneringsansøgning, lægges stor vægt på. Har disse mennesker, på baggrund af dette, overhovedet mulighed for at opnå hel eller delvis gældssanering? Dette spurgte vi også skifteretternes medarbejdere og jurister om. Til dette svarer 33 ud af 45 medarbejdere "ja, i nogle tilfælde" og 8 ud af 9 jurister svarer det samme. Ud fra dette må det konkluderes at der er en reel mulighed for disse mennesker, for at få deres gæld saneret. Hos DSR, hvor vi dagligt hjælper klienter med at søge om gældssanering, er vi dog ikke af denne overbevisning.

Hvordan gør de andre?

I forbindelse med vores undersøgelse omkring sagsomkostninger, har vi også set på hvordan de forholder sig til sagsomkostninger i nogle af vores nabolande. Rent metodemæssigt er vi her gået kvalitativt frem, og har søgt informationerne via søgninger på internettet. For nogle lande har den primære kilde således været landenes justitsministerier, mens der er i andre lande har været andre organisationer eller myndigheder der har håndteret problematikkerne omkring sagsomkostninger. De undersøgte lande er Sverige, Norge, Finland samt England.

I de undersøgte lande er det ikke så overraskende forskelligt, hvordan de forholder sig til sagsomkostninger. I dette korte afsnit vil vi dog forsøge at lave en generel karakteristik af nogle af vores nabo.

Som sagt er der forskellige måder at gribe sagsomkostninger an på, men dog er der alligevel nogle fællestræk som vi vil fremhæve. En væsentlig forskel fra det danske system er, at de i flere af nabolandene operere med et mere opdelt system. Forsvarsadvokaterne kan her typisk stilles til rådighed med direkte tilskud enten med fulddækning fra det offentlige eller delvis. Således for de dømte altså ikke på samme måde en 'samlet' regning, men en regning der stammer fra ens forsvarer, samt i nogle lande en regning for sagens øvrige omkostninger. Et fællestræk for modtagelsen af tilskud til forsvarsadvokaten er, at den typisk afhænger af indkomst og om hvor vidt den sagsøgte har en opsparring. I Sverige og Finland foregår det fx ved at den sagsøgte for en vis procentdel af udgiften til forsvarsadvokaten dækket, alt afhængig af personens indkomst. Der tager altså hensyn til den dømtes betalingsevne.

I Sverige er det dog sådan at man i første omgang skal søge om dækning af sin advokat via sin forsikring. Er man ikke dækket af sin forsikring kan man i stedet for, søge om retshjælp. I England tages der ligeledes hensyn til indkomst, men der er stor forskel på, hvilken type sag man står med. Dog er der altid gratis juridisk rådgivning, hvis man bliver anholdt. Yderligere kan man også få hjælp under selve retssagen, som dog igen er differentieret efter sagens type og hvor meget behov den enkelte har. De skelner således i mellem om det er i retfærdighedens interesse at man får hjælp (in the interests of justice that you are legally represented). Hvis ikke, er det muligt at få hjælp til den forberedende del, samt opstarten af sagen.

Som det fremgår af ovenstående er der forskellige måder at håndtere problematikken omkring sagsomkostninger. Et meget klart budskab, er dog at vores nabolande i langt højere grad yder økonomisk støtte, til de mennesker der kan have svært ved selv at få råd til at forsvare sig i en ret sag. Dette står i stærk kontrast til den danske model, hvor det alene er den sagsøgte der klare disse omkostninger, og der tages på intet tidspunkt hensyn til den enkeltes indtægtsniveau og hermed betalingsevne.

Opsamling

På baggrund af ovenstående gennemgang af Danmarks lovgivning, vores nabolandes håndtering af problemet samt DSR's daglige kontakt med målgruppen, ser vi det yderst nødvendigt at undersøge, om gælden til det offentlige i form af sagsomkostninger, har konsekvenser for den enkelte skyldner, men lige så vigtigt, hvilke konsekvenser sagsomkostningerne kan have for samfundet som helhed. I 2008 valgte vi derfor at påbegynde en omfattende undersøgelse omhandlende sagsomkostninger i straffesager, både på nationalt og internationalt plan. Med vores undersøgelse, ønsker vi at skabe en vidensbaseret debat omkring sagsomkostningers eventuelle utilsigtede konsekvenser. Når spørgsmålet omkring mulig eftergivelse af sagsomkostningerne tidligere er blevet behandlet, er diskussionen ofte strandet ved den manglende dokumentation på området. DSR har direkte adgang til målgruppen, og vi har derfor anset det som en del af vores ansvar for disse mennesker at igangsætte en række undersøgelser, der kan levere de tal, som beskriver virkeligheden – og som debatten har brug for. Dette har vi valgt at gøre gennem to separate undersøgelser, hvorfor følgende afsnit vil have til formål at klarlægge, hvilke metoder der er blevet anvendt til at indhente empiri fra målgruppen.

Metode

For at belyse problematikken vedrørende sagsomkostninger som følge af straffesager, har vi valgt både at lave en undersøgelse, der indfanger de straffedes holdninger samt en undersøgelse, som indfanger holdningerne fra det personale der til hverdag har med de dømte at gøre. Vi har valgt disse to grupper af respondenter, for således at kunne anskue problematikken fra flest mulige vinkler og på den måde gengive så virkeligt billede af realiteterne som muligt.

Vi har i begge undersøgelser gjort brug af kvantitativ metode, hvilket vil sige, at der er blevet udformet to spørgeskemaundersøgelser, der har gjort det muligt at udforme statistiske beregninger vedrørende begge respondent typer. Den kvantitative metode har til formål at indbringe viden, om et større antal respondenter, hvorefter resultaterne analyseres statistisk. Til dette, er der anvendt spørgeskemaer, hvilket er et effektivt metodisk redskab, til at opnå en stor mængde besvarelser.

Det primære formål med de statistiske beregninger, er i dette tilfælde at komme bag om målgruppen og fokusere på de konsekvenser sagsomkostninger kan have for det enkelte individ og dets mulighed for resocialisering.

De to undersøgelser vil blive behandlet separat i det følgende, hvor også en nærmere gennemgang af metodologien vil blive gennemgået.

Respondentgruppe 1 - Beboerne på landets udslusningspensioner

Udvælgelsen af respondenter, til denne del af Projekt Sagsomkostninger, er sket på baggrund af DSR's samarbejde med Kriminalforsorgens otte udslusningspensioner. DSR's rejsehold, besøger pensionerne én gang hver tredje måned, hvorfor det var oplagt at indsamle empirien her. Vi mente ydermere, at beboerne på de otte pensioner var yderst repræsentative respondenter, da de på tidspunktet hvor spørgeskemaet besvares, er tæt på deres løsladelse, hvor gælden netop begynder at være synlig for dem. Mange af de spørgsmål, som skal besvares, omhandler hvorledes beboerne forventer at livet kommer til at forme sig efter endt løsladelse, hvorfor beboerne anses som værende repræsentative i denne sammenhæng. Beboerne er, mens de bor på en udslusningspension, allerede i gang med at tage stilling til, hvor de skal bo efter endt afsoning, hvilken form for indtægt der er realistisk for dem at få og de bliver således også konfronteret med deres nuværende gæld, hvilken kan være en hæmsko i forbindelse med disse forventninger.

Spørgsmålene i spørgeskemaet er udformet på baggrund af DSR's erfaring med målgruppen, hvor vi dagligt kontaktes af klienter, der blandt andet har problemer med at overskue deres gæld – både til det offentlige og det private.

Svarprocent

I forbindelse med vores rejseholdsbesøg på landets pensioner, har vi mulighed for at komme i tæt dialog med de beboere der bor her. Vi har med udgangspunkt i de mennesker vi møder på pensionerne, og i de erfaringer de har med sagsomkostninger, udviklet det kvantitative spørgeskema, som denne undersøgelse beror på. Alle beboere, der har været til stede under DSR's rejseholdsbesøg, har fået udleveret et spørgeskema, dog har ikke alle været interesserede i at besvare spørgeskemaet. Det har ikke været muligt for os at udregne en decideret svarprocent, da ikke alle har været til stede under vores besøg, og videre fordi der ved flere besøg har været gengangere, som naturligvis ikke har besvaret spørgeskemaet endnu en gang. Det er dog vores opfattelse, at de beboere der har været til stede under vores besøg, har været overvejende positive og de har været behjælpelige og velvillige ifht. besvarelse af spørgeskemaet. Indsamlingen i 2010 har givet os i alt 107 besvarelser.

Formål

Hovedformålet med denne del af undersøgelse er, at skabe et overblik over størrelsen på de sagsomkostninger, som landets indsatte pådrages i forbindelse med deres straffesag. Vi spørger ind til beløbet i spørgeskemaet, men ansøger endvidere alle implicerede om fuldmagt til inddrivelse af oplysninger om sagsomkostninger ved skattevæsnet og politiet. På denne måde kommer vi i besiddelse af de reelle udspecificerede opgørelser over sagsomkostningerne. Dette gøres med henblik på at bestemme størrelsen på sagsomkostninger i straffesager, samt at skabe et overblik over hvilke gældsposter der vægter højest i de samlede sagsomkostninger.

Hensigten med denne undersøgelse er yderligere, at skabe et overblik over skyldneres viden i henhold til sagsomkostninger, og således gennemsigtigheden i forhold til sagsomkostninger. Slutteligt søger undersøgelsen at belyse, de konsekvenser som den potentielt store gæld kan have for skyldneren samt i hvilken grad denne kan påvirke skyldnerens resocialisering efter endt afsoning.

Respondentgruppe 2 - Ansatte på landets udslningspensioner

Som nævnt, igangsatte vi ligeledes en indsamling af kvantitativ data blandt de ansatte på landets udslningspensioner. For at komme i besiddelse af et billede af målgruppens virkelighed, anskuet fra en anden vinkel end deres egen, valgte vi at inddrage de ansatte ved Kriminalforsorgen som til dagligt arbejder med beboerne på pensionerne. De ansatte har en tæt kontakt til deres beboere, og har dagligt samtaler med beboerne, hvor handleplaner og forventninger til fremtiden drøftes. På baggrund af dette mente vi, at de ansatte kunne være i besiddelse af en nyttig viden omkring sagsomkostninger, hvorfor spørgeskemaet blev udformet.

De ansatte har, så vidt det har været muligt, ikke set spørgeskemaet som beboerne har svaret på, og har derfor ingen viden om, hvad der spørges ind til og hvad der er blevet svaret. Dette valg er bevidst truffet, for at undgå at de ansatte skulle blive påvirket af beboernes besvarelser, hvilket ville svække undersøgelsens validitet.

Svarprocent

Spørgeskemaet er udsendt til DSR's kontaktperson på hver enkel pension, hvorefter han/hun har videresendt spørgeskemaet til de ansatte på stedet. I alt er spørgeskemaet udsendt til 75 ansatte, hvor ud af 55 har besvaret, hvilket giver en svarprocent på 72.

Formål

Med denne undersøgelse forventes det som nævnt ovenfor, at de ansatte inden for Kriminalforsorgen, kan være med til at belyse, hvorvidt gælden i form af sagsomkostninger kan have konsekvenser for deres beboere, da de til hverdag beskæftiger sig med målgruppen.

Videre beskæftiger vi os i denne undersøgelse, med de ansattes muligheder for at løse deres beboeres juridiske problemstillinger - herunder gældsrådgivning, samt de ansattes eventuelle erfaringer med, hvorvidt sagsomkostninger kan have konsekvenser for beboernes resocialisering. Vi søger således, at få kendskab til de ansattes muligheder for at hjælpe beboerne med deres eventuelle problemstillinger, samtidig med, at vi forsøger at indfange, hvorvidt de ansatte, der beskæftiger sig med denne udsatte gruppe borgere, mener at sagsomkostninger er et problem for beboerne efter endt afsoning.

Resultater af undersøgelsen målrettet beboerne på landets pensioner

I det følgende vil analysen baseret på de statistiske resultater, udarbejdet på baggrund af de 107 besvarelser fra landets udslningspensioner blive præsenteret.

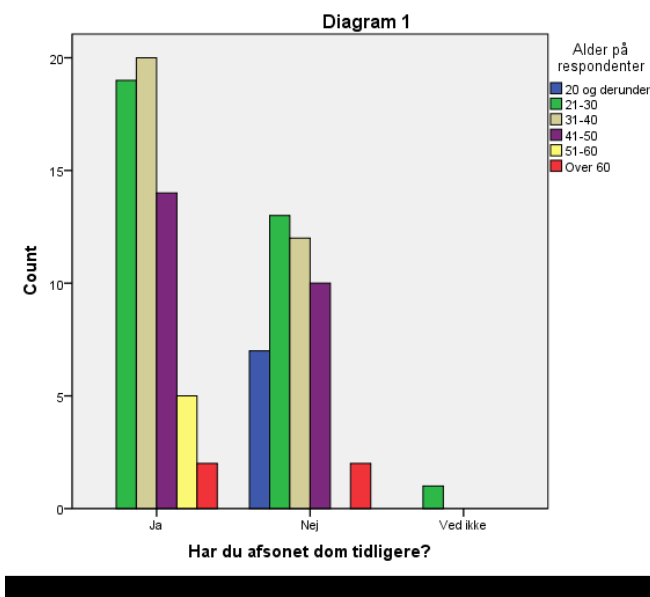
Præsentation af respondentgruppen

I samplet er der besvarelser fra 102 mænd og 5 kvinder. En enkelt respondent har ikke angivet sin alder. Videre er 7 personer under 20 år (med 17 år som yngst), 33 personer er mellem 21-30 år, også 33 er mellem 31-40 år, 24 er mellem 41-50 år og de resterende 9 respondenter er over 51 år. 96 ud af de 107 respondenter er danske statsborgere.

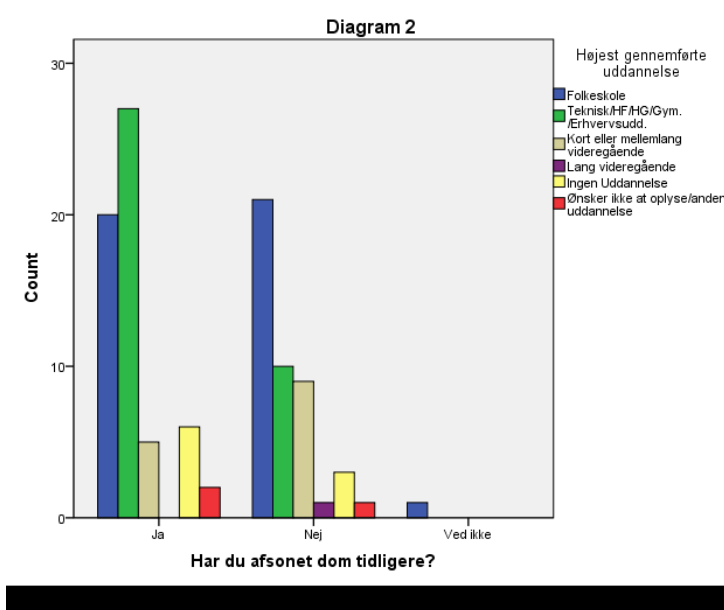
62 procent af respondenterne er enlige, og kun 9,5 procent er gift. De resterende har enten en samlever (11 procent) eller en kæreste (18 procent). På trods af at størstedelen af respondenterne er enlige, har over halvdelen (52 procent) af dem børn. Da aldersspredningen på respondenterne er bred, betyder det naturligvis også at alderen på børnene har stor spredning. Når der i denne rapport henvises til børn, vil der fremover kun være fokus på de respondenter der har børn under 18 år, da disse har forsørgerpligt – en økonomisk udfordring.

40 procent af de adspurgte har angivet, at deres højeste gennemførte uddannelse er folkeskole/mellemskole/realeksamen, hvorimod kun 1 person har gennemført en lang videregående uddannelse. 18 procent har en erhvervsuddannelse og 8 procent har overhovedet ingen uddannelse bag sig. De resterende respondenter har enten en gymnasialuddannelse, en kort videregående uddannelse eller en mellemlang uddannelse.

Nedenstående diagram viser en oversigt over, hvor mange der indenfor hver aldersgruppe er gengangere indenfor det kriminelle miljø:

Ingen af de unge under 20 år, har afsonet tidligere, hvorimod en stor andel af respondenterne mellem 21-40 år viser sig at være gengangere i miljøet. Det hyppige antal af recidiverende kan have en betydning for, hvorfor så få af respondenterne har opnået en højere uddannelse, da de kan være havnet i den kriminelle løbebane i en tidlig alder, og efter følgende være faldet tilbage igen og igen. Diagrammet nedenfor understreger denne formodning, da størstedelen af de recidiverende kun har gennemført enten folkeskolen eller en erhvervsuddannelse/gymnasialuddannelse. Formentlig har disse mennesker ikke haft mulighed for at udføre videre uddannelse, da de har været en del af et miljø, hvor der er fokus på andre værdier. Det skal også fremhæves, at en stor del af de som kun har gennemført folkeskolen eller en erhvervsuddannelse/gymnasialuddannelse, ikke har begået kriminalitet før, hvilket hænger sammen med at ingen af respondenterne under 20 er gengangere – disse respondenter har alderen til kun at have fuldført folkeskolen eller en erhvervsuddannelse/gymnasialuddannelse.

For at danne et billede af, hvor i Danmark respondenterne kommer fra, har vi yderligere spurgt ind til, hvilken by respondenterne boede i, inden de fik deres dom. Alle landsdele er her repræsenteret, dog boede langt de fleste i enten Syd- og Sønderjylland eller i indre København.

Opsamling

Ud fra ovenstående gennemgang af respondenternes baggrundsoplysninger, må det konkluderes, at vi har at gøre med en samfundsgruppe, der ikke har gode vilkår for at, komme ud på arbejdsmarkedet efter endt afsoning, grundet deres mangel på uddannelse. Størstedelen af respondenterne er unge, men har ingen uddannelse bag sig, hvilket ikke er et godt udgangspunkt i krisetiden, som Danmark gennemgår netop nu. Yderligere vil disse mennesker også have en plettet straffeattest, der ligeledes kan have betydning for deres mulighed for at få et job efter endt afsoning. Diskussionen omhandlende straffeattester, vil vi dog ikke gå nærmere ind i, i nærværende rapport.

På trods af denne mangel på uddannelse, forventer 30 procent af respondenterne at få et lønnet arbejde efter endt afsoning, og 14 procent forventer at komme ud på en SU, hvilket må betyde, at de håber på at opstarte uddannelse, når dette er muligt. Beklageligvis svarer 21 procent, at de forventer at komme ud og modtage kontanthjælp, og yderligere 19 procent forventer at modtage førtidspension. Der er altså 42 ud af 107, der forventer at ende på en overførselsindkomst, hvilket forværrer deres mulighed for at afdrage på den eventuelle gæld til det offentlige. Dette vil blive gennemgået nærmere, senere i rapporten.

Økonomisk situation

Kendetegnende for undersøgelsens deltagere er, at de gennemgående har økonomiske vanskeligheder. 63 procent mener ikke selv, at de har styr deres økonomiske situation og 12 procent er i tvivl om, hvorvidt de har styr på egen økonomiske situation. Dette bekræftes, når vi ser på respondenternes gæld til både det offentlige og til private kreditorer. Mere end 95 procent har gæld til det offentlige og 75 procent har gæld til private kreditorer, hvilket vidner om gældssituationer, der for mange kan synes uoverskuelig. For nogle af respondenterne, er situationen så uoverskuelig, at de ikke engang er klar over hvor meget de skylder til de forskellige kreditorer, hvilket vil fremgå af de følgende resultater.

Jeg har gæld, men hvor meget?

102 ud af 107 respondenter svarer at de har gæld til det offentlige, og kun 2 svarer nej til dette spørgsmål. 3 respondenter er ikke klar over, om de har gæld til det offentlige. 19 af de i alt 102 respondenter, er ikke klar over hvor meget de skylder til det offentlige, men lidt over halvdelen (54 procent) svarer, at de skylder mellem 100.000 og 500.000 kr. 19 procent skylder mellem 50.000 og 100.000 kr. mens 16 procent skylder mellem 500.000 og 6.000.000 kr. De sidste 11 procent skylder mindre end 50.000 kr.

Gælden til det offentlige kan dække over mange forskellige ting som fx børnepenge, restskat, erstatningskrav mm. Sagsomkostninger går også ind under gæld til det offentlige, hvorfor vi i spørgeskemaet også har spurgt decideret ind til, hvor meget respondenterne skylder i sagsomkostninger. Sagsomkostningsbeløbene vil blive analyseret senere i afsnittet.

Tallene ovenfor viser at langt de fleste, har en stor gæld til det offentlige, som skal tilbagebetales efter endt afsoning, hvilket betyder at disse mennesker ikke har ret til at eje noget, når de bliver løsladte. Inddrivelsesbekendtgørelsen gør det muligt for pantefogeden at gøre udlæg i skyldners ejendele, hvis der findes noget af værdi. Dette kan betyde at den løsladte hverken kan eje en bil, en lejlighed, et hus eller lignende. På denne måde kan de løsladtes livsværdi synes forringet, og ydermere har SKAT mulighed for at gøre lønindeholdelse, hvilket gør at den løsladte rent økonomisk kommer til at leve med et minimum at penge til sig selv. SKAT kan kun gøre lønindeholdelse i de tilfælde, hvor skyldneren har en indkomst der tillader dette, da skyldneren har ret til at have 5480 kr. til sig selv hver måned. Dette rådighedsbeløb reguleres alt efter, hvordan skyldnerens livssituation ser ud, fx i forhold til antal af børn.

Det tyder altså på, at de indsatte har en stor gæld til det offentlige, men dette er i langt de flestes tilfælde ikke den eneste gæld. 80 svarer at de også har gæld til private kreditorer, 24 svarer at de ikke har og 3 respondenter er ikke klar over, hvorvidt de har gæld til private kreditorer.

Størstedelen af respondenterne, med 43 procent, skylder her mellem 100.000 kr. og 500.000 kr. 30 procent skylder under 50.000 kr. og 18 procent skylder mellem 50.000 og 100.000 kr. De resterende 9 procent skylder helt op til 6 millioner kr. Hele 23 respondenter er ikke klar over, hvor meget de skylder til private kreditorer.

Livet udenfor

De snart løsladte respondenter kan på baggrund af ovenstående gennemgang se frem til en tilværelse, hvor der i adskillige år frem skal afdrages til en lang række af kreditorer. Tilbagebetalingen kan i nogles tilfælde betyde, at en eventuel udbetalt løn, udelukkende ville skulle bruges på at afdrage til kreditorerne. En ansat på en af pensionerne udtaler i forlængelse af dette, at: *Det bliver meget sværere for den enkelte at starte på en frisk og at motiverer dem til at søge et arbejde, når det de kommer til at tjene skal gå til at afdrage den store gæld.*

Sideløbende med at SKAT kan gøre lønindeholdelse, presser de private kreditorer også på for at få deres penge tilbage. Vi har adspurgt respondenterne, hvorvidt de føler sig påvirket af denne gældssituation, hvoraf

80 procent af respondenterne svarer, at de føler sig påvirket af denne gæld dagligt. Størstedelen påpeger den stressfaktor som gælden udgør i deres dagligdag, samt uoverskuelighed i hverdagen grundet gæld, som værende de faktorer der påvirker dagligdagen mest. Eksempler på udsagn fra skyldnerne, vedrørende deres gæld, lyder som følgende:

"Gælden gør livet sort. Føler mig straffet, udover fængsel - en livslang gæld, som gør, at jeg ikke kan hjælpe mine børn, i det omfang jeg gerne vil, selvom jeg har siddet fuld tid."

"Jeg har meget svært ved at undgå kriminalitet, da jeg ikke har en chance for at få fat i pengene."

Gælden påvirker altså de dømte i stor grad. Hverdagen synes uoverskuelig og der kan spores en følelse af afmagt hos mange af respondenterne. Som nævnt har 52 procent af respondenterne børn, hvor ud af 46 har børn under 18. Dette betyder at de 46 respondenter har forsørgerpligt, hvilket betyder endnu en udgift for den løsladte. Denne udgift har også eksisteret under respondenternes afsoning, men da indsatte ikke kan afbetale mens de afsoner, hober børnepengene sig op i form af gæld til det offentlige. Samtidig med at der skal afdrages hersker der også et ønske om at kunne give egne børn gaver, oplevelser mv. men dette er ikke muligt for den løsladte, da den økonomiske situation, i langt størstedelen af disse tilfælde, ikke tillader dette. Yderligere påpeger en respondent, at gælden frister ham/hende til at udføre kriminelle handlinger. Dette synes ikke hensigtsmæssigt, da den løsladte på denne måde hurtigt kan ende bag tremmer igen, og gælden vil herefter blot vokse sig større og større.

23 ud af de 55 ansatte på landets pensioner, som har svaret på spørgeskemaet udtaler at deres beboere er berørte af deres sagsomkostninger. Også de ansatte er af den opfattelse, at beboerne efter endt afsoning har nemt ved at falde tilbage i den kriminelle løbebane, da de ofte opgiver fremtiden pga. den uoverskuelige gæld, der overskygger alt. En ansat udtaler direkte at: *De (beboerne) føler, at selvom de har afsonet deres dom, så har de stadigvæk ikke mulighed for at starte på en frisk på grund af den store gæld.* Senere i rapporten vil disse konsekvenser blive diskuteret nærmere.

Sagsomkostninger – en gæld til det offentlige

Ud over den gæld som målgruppen har sat sig i forud for indsættelse, bliver de i forbindelse med deres straffesag pålagt en ekstra gæld i form af sagsomkostninger, hvilken ligger et yderligere pres på skyldnerens fremtidige økonomi. Også her har knap halvdelen (44 procent) sagsomkostninger for mellem 100.000 kr. og 500.000 kr. Opdelt kan det ses at 28 procent skylder mellem 100.000 og 250.000, og 16 procent skylder mellem 250.000 og 500.000. 33 procent har sagsomkostninger for under 50.000 kr. og 19 procent har sagsomkostninger for mellem 50.000 og 100.000 kr. En lille procentdel på 4 skylder mere end 500.000 kr.

Gælden i form af sagsomkostninger, fylder meget i hovederne på respondenterne, hvilket flere af udtalelserne fra de ansatte på landets pensioner understreger. Fx udtaler en ansat: *"De har mindre gå-på-mod til at finde arbejde og komme videre i tilværelsen, fordi de føler at gælden hæmmer dem. De har svært ved at se hvordan deres hverdag skal hænge sammen økonomisk og de bliver opgivende."*

Udtalelsen underbygger de før omtalte konsekvenser gælden kan have for den dømte. Gælden bliver en betydelig hæmsko for de dømte og får på denne måde betydning for deres videre livsforløb efter endt afsoning. Også i forbindelse med sagsomkostningsgælden fokuseres der på SKAT's mulighed for at gøre lønindeholdelse. Blandt andet udtaler flere ansatte, at beboerne finder det formålsløst at få et arbejde, fordi de skal afdrage på sagsomkostninger i mange år fremover og SKAT vil gøre lønindehold. I udtalelserne lægges der også vægt på, at beboerne virker opgivende i forhold til at tjene penge på lovlig vis, da dette naturligvis

medfører lønindeholdelse. De ansatte fornemmer, at en stor del af deres beboere fristes til at komme ud på en kontanthjælp, hvilket tidligere resultater også vidnede om. Hvis en løsladt får kontanthjælp betyder dette, at SKAT ikke kan gøre indehold i deres indkomst, da indkomstens størrelse ikke tillader dette. Hvis den løsladte ender på kontanthjælp, kan han/hun ikke leve op til et andet væsentligt kriterium for at opnå en hel eller delvis gældssanering. 54 % af skifteretternes medarbejdere mener nemlig at en varig indkomst er nødvendig før en gældssaneringssag kan indledes, og kontanthjælp anses ikke som en varig indkomst. Kun 9 af skifteretternes jurister har svaret på dette spørgsmål, men også juristerne mener at den varige indkomst er et vigtigt incitament for at opnå hel eller delvis gældssanering. Hos DSR ser vi på dette som et stort problem, hvilket vil blive diskuteret nærmere senere i rapporten.

Som forklaret i ovenstående, har de dømtes gæld en væsentlig betydning for deres livskvalitet. Størstedelen af respondenternes gæld stammer fra strafbare forhold, hvilket jf. Lov nr. 217 af 15/03/2011 ikke gør det muligt at få gælden saneret. Alligevel udtaler medarbejderne og juristerne i landets skifteretter, at der er en mulighed for gældssanering for disse mennesker. Som nævnt er DSR ikke af denne overbevisning, hvorfor vi også spurgte de ansatte på landets pensioner, om hvad deres erfaring er i forhold til mulighed for gældssanering i sager, hvor sagsomkostningerne er pådraget ved strafbare forhold. 21 ud af 25 mener, at loven om gældssanering burde ændres. 4 har svaret ved ikke og ingen har svaret, at den ikke burde ændres. Ud af de 21 der mener at loven burde ændres, mener stort set alle (20) at muligheden for at opnå eftergivelse af offentlig gæld burde være større, hvilket understreger at målgruppens chancer for gældssanering er meget små.

Man kan undre sig over, hvorfor tiltalte tillader at sagsomkostningerne løber op i så store beløb, som tallene ovenfor afslører, men da vi spørger respondenterne om, hvorvidt de blev gjort opmærksomme på de efterfølgende sagsomkostninger forud for straffesag, svarer 67 procent at det blev de ikke. Yderligere 10 procent svarer, at de ikke kan huske at være blevet gjort opmærksomme herpå. På baggrund af dette, kan det formodes at de dømte takker ja til al den hjælp de kan få, uden at være bevidste om, at dette er på egen regning. Yderligere skal det næves at 25 % af respondenterne ikke har fået oplyst, hvad deres sagsomkostninger dækker over. Dette synes problematisk, da ingen skal betale en regning, hvor man som betaler ikke er klar over, hvad der betales for.

Det reelle beløb

Sagsomkostninger er en offentlig gæld, og ud fra det data DSR er i besiddelse af, kan det være vanskeligt at identificere, hvor mange der inkluderer deres sagsomkostninger i deres øvrige gæld til det offentlige - eller hvorvidt de har angivet øvrig offentlig gæld separat fra deres sagsomkostninger, fx erstatningskrav. For at sikre, at vi er i besiddelse af de reelle tal indenfor sagsomkostninger, har DSR indgået et samarbejde med politiet og SKAT, hvorigennem vi har mulighed for at få udspecificerede detaljer vedrørende den enkelte skyldners sagsomkostninger. Indsamlingen af disse reelle tal for sagsomkostninger er igangværende, og når alle oplysninger er indhentet fra SKAT, vil tallene vil blive offentliggjort hurtigst muligt, og vil blive et tillæg til nærværende rapport.

Konsekvenser

Problematikken vedrørende sagsomkostninger, er således ikke svær at få øje på. Frygten fra DSR's side er, at den daglige følelse af stres og uoverskuelighed i forhold til afvikling af gæld, besværliggør en succesfuld resocialisering for den enkelte. Spørgsmålet er således, om gælden er medvirkende til at fastholde den enkelte i en kriminel løbebane?

Vi bad de ansatte, på landets pensioner, om at kommentere på resocialiseringsproblematikken. Vi spurgte de ansatte, hvorvidt de mener, at beboernes sagsomkostninger har betydning for deres resocialisering. 21 ud af

de 25 der svarede mener, at det har en betydning. 4 ved ikke om sagsomkostningerne kan have en betydning for beboernes resocialisering, mens ingen har svaret nej. I forhold til hvordan de ansatte mener, at beboernes sagsomkostninger kan have betydning for deres resocialisering, giver de i spørgeskemaet udtryk for, at sagsomkostningerne virker som en barriere for beboernes videre udvikling og hæmmende for motivationen i forhold til f.eks at finde et job, da det de kommer til at tjene skal gå til at afdrage deres sagsomkostninger. De har svært ved at se lyst på fremtiden og svært ved at tro på, at det nytter at omlægge deres tilværelse. En ansat svarer: *"Når de skylder så mange penge som de gør, bliver de ofte ligeglade med at komme videre, For de føler ikke at de kan rejse sig, men så stor gældsbyrde."* En ansat mener at: *"Hvis de kunne starte på en frisk uden at blive flået af SKAT, vil de kunne blive nogle nyttige samfundsborgere med lyst til arbejde og med et alm. kriminalitetsfrit liv!"*.

Det betyder, som det ser ud i dag, at når en tiltalt dømmes for et strafbart forhold, så hæfter denne for de omkostninger, som det offentlige har betalt i forbindelse med straffesagen. Som belyst ovenfor løber disse omkostninger ofte op imellem 100.000 og 500.000 kr. som bliver indkrævet straks efter endt afsoning, dette uden stillingtagen til den pågældendes betalingsevne.

DSR er af den opfattelse, at disse omstændigheder gør det håbløst for den løsladte at etablere en fornuftig – og lovlig indkomst, som både de indsatte og de ansatte også understreger. Det at SKAT foretager en umiddelbar inddragelse i en andel af skyldnerens indkomst gør, at der for de flestes vedkommende ikke er noget økonomisk incitament til at blive genetableret på arbejdsmarkedet eller i uddannelsessystemet. Endvidere kan de store sagsomkostninger bevirke, at skyldneren generelt har problemer med at finde overskud i hverdagen, og en resocialisering bliver således vanskeliggjort.

Efter DSR's opfattelse og erfaring med målgruppen, er risikoen for tilbagefald til kriminalitet derfor en nærliggende konsekvens af sagsomkostningssystemet – og endnu en konsekvens bliver således, at staten kun i ringe grad, eller slet ikke, får tilbagebetalt de omkostninger, de har haft i forbindelse med de enkelte straffesager. Denne påstand bakkes op, når 43 procent af respondenterne udtrykker, at deres sagsomkostninger er en direkte hindring for at komme tilbage på arbejdsmarkedet.

Endvidere har halvdelen af respondenterne problemer med at finde en bolig efter endt afsoning, og alle påpeger forskellige problematikker, omkring deres økonomiske situation, som værende gældende for deres boligsituation, eksempelvis manglende mulighed for at betale en husleje eller ikke at kunne få indskudslån hos kommunen. Manglen på bolig er en problematisk situation for den pågældende skyldner i den forstand, at dette er en fundamental nødvendighed i forsøget på at genetablere et retskaffent liv. Også her er de høje sagsomkostninger med til at forværre og besværliggøre den straffedes muligheder for at komme tilbage til samfundet.

Opsamling

Gennemgangen af DSR's undersøgelse, lavet i 2010, tegner et klart billede af, at landets løsladte står over for en stor udfordring, når de skal resocialiseres. Udfordringen handler om at kunne klare sig i et forbrugs samfund, som det danske, ved at leve på en sten. Størstedelen af de løsladte har gæld til flere forskellige kreditorer, men igen og igen er det sagsomkostningerne der skyldes til det offentlige, der nævnes som det største problem. Den dømte hæfter 100 % for alle sagens omkostninger og der tages ikke højde for den enkeltes indtægtsniveau, hvilket praktiseres i flere af vores nabo lande. DSR finder dette problematisk, og vi mener at den løsladte står over for en så uoverskuelig situation – grundet gælden – at de risikerer at falde tilbage til kriminaliteten, eller blot falder hen på en kontanthjælp, hvor motivationen for arbejde og uddannelse

er minimal.

Det er DSR's håb, at denne rapport – foruden yderligere deltagelse i denne debat – vil kunne bidrage med en reel indsigt i målgruppens liv og hverdag, hvilket forhåbentligt kan føre til en mere realistisk diskussion af sagsomkostningernes konsekvenser for den tidligere dømte.

Som nævnt fremsatte SF i 2008 et forslag til folketingsbeslutning om mulighed for eftergivelse af sagsomkostninger i straffesager (B57). Forslaget lød på, at der skulle skabes mulighed for, at der kunne ske hel eller delvis eftergivelse af sagsomkostninger i straffesager efter endt afsoning, herunder at der skulle ske eftergivelse af sagsomkostninger i straffesager for personer, som ikke havde begået ny kriminalitet i en periode på 5 år efter endt afsoning. Dette forslag bortfaldt.

I februar 2011 valgte SF dog at tage forslaget op i samme form igen (B56). Forslaget har været igennem 1. behandling, og er nu, af Justitsminister Lars Barfoed, henvist til en arbejdsgruppe der skal undersøge problematikken vedrørende sagsomkostninger, og de eventuelle negative konsekvenser disse har for samfundet, samt for den enkelte skyldner. DSR følger denne debat tæt, og vi håber på at resultaterne af vores undersøgelse, kan bidrage med et større kendskab til de dømtes livssituation efter endt afsoning.

Løsningsforslag

Det er DSR's klare opfattelse, at sagsomkostninger er med til at fastholde den kriminelle i en uhensigtsmæssig løbebane. Sagsomkostningerne skaber et unødvendigt pres, både økonomisk og psykisk, på den tidligere skyldner, der gør at denne ikke formår at vende tilbage til samfundet som bidragyder. Samfundet står således overfor en mislykkedes resocialisering, der i sidste ende koster det offentlige mere end de få sagsomkostninger som rent faktisk formås inddraget.

På baggrund af dette vil der i det følgende være opsat to mulige løsningsforslag, hvilke vi mener, kunne forbedre de løsladtes resocialisering, og dermed give dem en reel mulighed for at vende tilbage til samfundet som lovlige borgere.

Løsningsmodel 1 - En hel afskaffelse af sagsomkostninger

DSR's klare holdning er, at sagsomkostninger helt skal afskaffes. Nogle vil argumentere for at, ved afskaffelsen af den nuværende ordning mister statskassen de penge, der trods alt bliver inddrevet. Men - det er kun i ringe grad af sagsomkostningsskatten tilbagebetales, og til gengæld skabes muligheden for, at undgå at skulle afholde nogle af de fremtidige udgifter der er forbundet med denne målgruppe. Disse udgifter er f.eks. i forhold til længere perioder på overførselsindkomst, længere sygdoms- og derved behandlingsforløb, flere tilkendelser af enkeltudgifter, omkostninger ved udsættelse og genhusning m.v. Derudover er der omkostningerne ved eventuelle nye kriminelle handlinger – og som følge heraf udgifter til sagsforløb samt ophold i fængsler og på pensioner, og derudover den tabte skatteindtæjning som er en følge af sort arbejde. Dette betyder at en hel afskaffelse af sagsomkostninger i sidste ende vil være en både økonomisk og social gevinst for samfundet.

Udgangspunktet er, at man som skyldner selv bærer de omkostninger, som samfundet har haft ved et sagsforløb. Argumenterne er bl.a., at det ikke skal ligge samfundet til last, at man har begået en kriminel handling. Denne principielle argumentation var også baggrunden for, at man skulle betale afsoningsomkostninger for fængselsopholdet, indtil man i midt 90'erne afskaffede dette krav. Ifølge lovgivningen fra før 1994 påhvilede det strafafsoner at betale udgifter der medgår i underhold, forplejning og hjemsendelse efter afsoning. Dette betød, at man udover at skulle udstå den straf som man blev idømt, også skulle betale for at afsone denne straf. En såkaldt ekstra straf i straffen. Lovforslaget i 1994 afskaffede dog denne ordning. Det blev gjort med udgangspunkt i en arbejdsgruppe, som blev nedsat for at belyse

problemstillingen vedrørende den "ekstra" straf. Det var arbejdsgruppens konklusion, at kun en lille del af strafafsonere i praksis havde mulighed for at betale disse afsoningsomkostninger.

Den manglende afbetaling havde to væsentlige konsekvenser. For det første udgjorde det et administrativt problem, da der på denne baggrund opstod et ulige forhold, mellem på den ene side de midler man brugte på at udregne og inddrive disse omkostninger, og på den anden side de penge man rent faktisk fik inddrevet. For det andet lød det i justitsministerens overvejelser, at kravet om betaling af afsoningsomkostningerne, på en uheldig måde, kunne være med til at modvirke afsonerens chancer for resocialisering. Derudover pegede arbejdsgruppen på, at det principielt måtte være rigtigst, *"at lade staten afholde udgifterne ved fuldbyrkelse af en straffelig retsfølge"*. Og endeligt påpegede justitsministeren også, de principielle problemer vedrørende den forskelligartede behandling af strafafsonere, som nødvendigvis måtte eksistere med sådan en ordning.

Arbejdsgruppen samt, det daværende flertal i folketinget, var derfor fuldstændigt enige med DSR's holdninger på området. DSR mener derfor, at arbejdsgruppens arbejde og konklusioner nødvendigvis også må gælde for sagsomkostninger i straffesager. Også her er det kun en lille del af afsonere, som reelt har mulighed for en tilbagebetaling og der bruges derfor stadigvæk i dag unødige midler på administration og inddrivelse. En udgift som man kunne spare det offentlige for at skulle betale, ved at gøre som man gjorde med afsoningsomkostningerne i 1994. Endelig vil sagsomkostninger nødvendigvis også i dag føre til en forskelligartet behandling af strafafsonere. En behandling som man altså helt tilbage i 1994 erkendte var et problem, men som man endnu ikke har løst den dag i dag. Det er fint at holde fast i et princip omkring at kriminelle handlinger ikke skal ligge samfundet til last. Desværre er det lige netop det man sikrer ved den model, der er i dag for tilbagebetaling af sagsomkostninger. DSR mener derfor at man bør drage nytte af de erfaringer man fik, under afskaffelsen af afsoningsomkostninger.

Løsningsmodel 2 - En delvis afskaffelse af sagsomkostninger - Indkomstregulerede sagsomkostninger

Det er som nævnt DSR's erfaring, at sagsomkostningerne er en stor økonomisk byrde i forhold til resocialiseringsprocessen, og derfor mener vi også, at hvis ikke det er muligt helt at afskaffe sagsomkostninger, så bør man som minimum indføre, at det personlige indkomstniveau tages i betragtning, når den personlige hæftelse for sagsomkostninger skal udregnes. Således skabes der i det mindste et realistisk grundlag for tilbagebetaling frem for forsæt at forsøge at inddrive en gæld, som kun i ringe grad tilbagebetales, samtidig med at det forhindrer den i forvejen ofte ressourcetsvage målgruppes mulighed for at komme tilbage som aktive borgere i samfundet. Denne model for sagsomkostninger er udbredt i flere europæiske lande, der har udregningsmodeller, som tager højde for den dømtes økonomiske situation og betalingsevne.

Ved at indkomstregulere kravet kan man sikre, at de løsladte har et bedre udgangspunkt for at kunne tilbagebetale gælden, uden at dette vil komme til at få omfattende konsekvenser for deres resocialisering, idet man således vil kunne tage højde for vedkommendes levegrundlag og forsørgerpligt. Denne løsning er i sagens natur en model, hvis fokus er fremadrettet. Dette vil kunne afhjælpe mange skæbner i fremtiden, og vil ligeledes sikre, at det offentlige får tilbagebetalt store dele af de omkostninger der forekommer i forbindelse med straffesager. Samtidig skabes der et bedre grundlag for en succesfuld resocialisering af den indsatte efter endt afsoning, hvilket også fremadrettet vil mindske statens økonomiske byrde, særligt i forhold til overførselsindkomster.

Derudover henvises til at supplere med ovenstående beskrevne forslag om at betragte sagsomkostninger som øvrig offentlig gæld for at skabe en reel mulighed for gældssanering. At give reel mulighed for gældssanering vil også sikre, at de positive effekter, der er ved en hel eller delvis afskaffelse af sagsomkostninger ikke kun gælder fremadrettet, men også vil gælde den del af målgruppen, der allerede nu har afsonet deres straf og sidder med en gammel sagsomkostningsgæld.

Gennemsigthed med advokatregninger – ved en hel eller delvis eftergivelse af sagsomkostninger

Gennemgående for alle ovenstående forslag er, den enorme vigtighed af, at skabe gennemsigthed i forhold til de advokatregninger der florerer i forbindelse med et sådant sagsforløb og efterfølgende sagsomkostninger.

I forbindelse med vores undersøgelse på landets pensioner, har vi oplevet, hvordan der gennemgående forekommer ALT for få oplysninger i forbindelse med udskrivningen af disse regninger. Oftest er der således overhovedet ingen udspecificerede detaljer, der beskriver, hvilke poster der udgør den ofte meget store advokatregning. Dette betyder, at skyldneren ofte står uforstående overfor sin regning og dennes størrelse, men uden mulighed for at gå denne efter i sømmene, på grund af manglende oplysninger.

Dette kan løses ved at advokaten løbende registrerer sine udgifter forbundet med sagen og i forbindelse med retsmødet medtager denne faktura, som klienten så har mulighed for at godkende og underskrive. Hvis der bliver tale om en ankesag, gøres klienten opmærksom på, at det vil medføre yderlige omkostninger, og der udarbejdes endnu en faktura for selve ankesagen.

Det kan på ingen måde være acceptabelt i et retssamfund som Danmark, at man som borger ikke kan få oplyst, hvad det er, man betaler for. Det at man har begået en kriminell handling betyder ikke, eller burde ikke

betyde, at man mister helt generelle rettigheder som borger i Danmark, som f.eks. at kunne få oplyst detaljer forbundet med en regnings størrelse.

Dette må ligeledes være i statens interesse, med mindre staten selvfølgelig ikke sætter spørgsmålstejn ved, hvad dens penge går til.